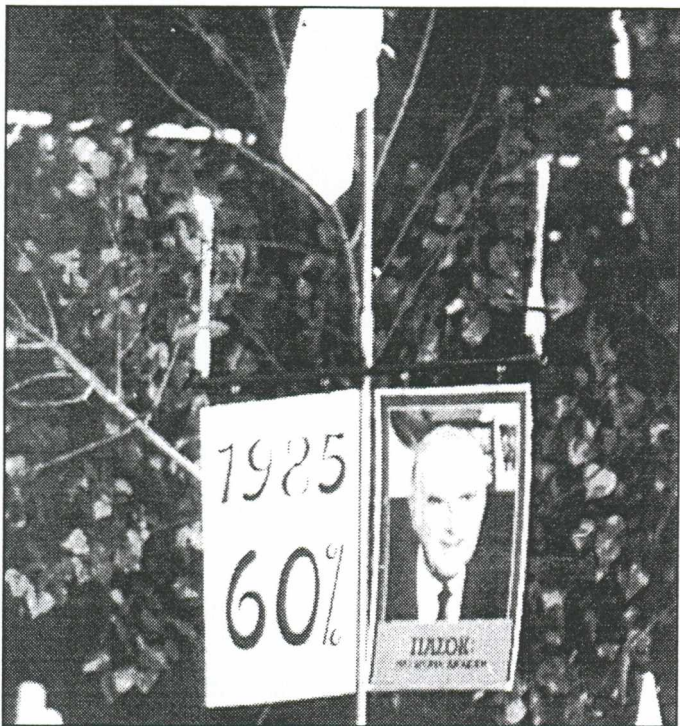
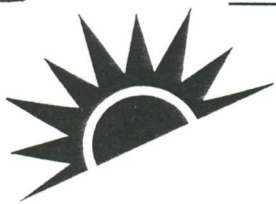

Στο ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου, η ουσιαστική επικοινωνία ήταν από την κορυφή προς την βάση, παρά το αντίθετο.

Το ΠΑΣΟΚ υπήρξε το πρώτο μαζικό, αστικό κόμμα στην σύγχρονη πολιτική ιστορία του τόπου. Ως τέτοιο επέφερε τόσο ριζικές αλλαγές στο πολιτικό σύστημα όσο και η άνοδος του Βενιζελισμού στον Μεσοπόλεμο. Η άνοδος του τελευταίου κατήργησε τον λεγόμενο παλαιοκομματισμό – δηλαδή τον ολιγαρχικό έλεγχο του κράτους από έναν μικρό αριθμό προνομιούχων οικογενειών (των τζακιών). Έτσι οδηγηθήκαμε, από τις πολιτικές λέσχες προυχόντων, σε πιο συγκεντρωτικά και συγχρόνως πελατειακά κόμματα στελεχωμένα από νέες πολιτικές ελίτ, «νέα πρόσωπα» που πρωτοπήκαν στο κοινοβουλευτικό παιχνίδι μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1909.

Από το παλιό στο νέο ΠΑΣΟΚ

του Νίκου Μουζέλη

Το ίδιο συνέβη και με την άνοδο του «Ανδρείσμου» στη μεταπολίτευση: έχουμε και βαθιά αλλαγή στην οργάνωση των κομμάτων και συγχρόνως την είσοδο ενός δεύτερου κύματος νέων ελίτ στην πολιτική αρένα. Βέβαια, και στην περίπτωση του **Βενιζέλου** και σ' αυτή του **Ανδρέα Παπανδρέου**, έχουμε ένα δημοκρατικό έλλειμμα: το πέρασμα σε πιο πλατιά οργανωμένα κόμματα δεν συνδέθηκε με τον εσωτερικό εκδημοκρατισμό τους. Ο Βενιζέλος προσπάθησε να δημιουργήσει δημοκρατικές κομματικές δομές δυτικοευρωπαϊκού τύπου αλλά, λόγω της ισχυρής αντίδρασης τοπικών «βαρώνων», απέτυχε. Ο Ανδρέας Παπανδρέου, από την άλλη μεριά, δεν προσπάθησε καν να εκδημοκρατίσει το κόμμα του. Το ξεκίνησε, το ανέπτυξε και το βάσταξε μέχρι τον θάνατό του σαν ένα προσωπικό εργαλείο αδιαμεσολάβητης επικοινωνίας του «αρχηγού» με τον «λαό του». Έτσι, παρ' όλο που υπήρχε μαζική κομματική οργάνωση και παρ' όλο που η κομματική βάση έπαιρνε αποφάσεις, αυτές οι αποφάσεις δεν είχαν καμία επιρροή στην κορυφή. Η ουσιαστική επικοινωνία ήταν από την κορυφή προς την βάση, παρὰ το αντίθετο.

Όσο για τα μεσαία και ανώτερα στελέχη του πασοκικού μηχανισμού, και αυτά δεν είχαν καμία αυτονομία. Ήταν βασικά τα «παιδιά του Ανδρέα», ή μάλλον οι «υπάλληλοί» του. Εδώ ακριβώς ο παπανδρεϊσμός διαφέρει σημαντικά από τον βενιζελισμό. Τα στελέχη του βενιζελικού κόμματος, και λόγω κοινωνικής θέσης και λόγω της ικανότητάς τους να ελέγχουν προσωπικά έναν αριθμό τοπικών ψηφοφόρων, είχαν μια σχετική αυτονομία απέναντι στον χαρισματικό αρχηγό. Αυτή η αυτονομία σχεδόν εξαφανίζεται στην μεταπολίτευση. Κατά πολύ πιο άμεσο τρόπο τα στελέχη –«δευτεροκλασάτα» και «πρωτοκλασάτα»– είναι δημιουργήματα του αρχηγού. (Η περίπτωση **Αρσένη** είναι εδώ χαρακτηριστική. Όταν ο «τσάρος της οικονομίας» προσπάθησε να ανεξαρτητοποιηθεί από τον αρχηγό, ανακάλυψε ότι εκτός κόμματος, δηλαδή άνευ του Ανδρέα, δεν είχε ίχνος πολιτικού κεφαλαίου.)

Όσο για τον διάδοχο του Ανδρέα στην αρχηγία, αυτός ήταν από τα λίγα στελέχη του κόμματος που προσπάθησαν, χωρίς να αποπεμφθούν, να δημιουργήσουν μια υποτυπώδη εσωκομματική αντιπολίτευση. Από τότε που ο **Κώστας Σημίτης** αποφάσισε να μην ακολουθήσει τους συναδέλφους του της Δημοκρατικής Άμυνας στην πολιτική εξορία, σιγά αλλά σταθερά, ακολούθησε μια πολιτική σταδιακής αυτονομίας. Μια πορεία σ' ένα τεντωμένο σχοινί: μια μακροχρόνια στρατηγική προσεκτικής αντιπαράθεσης που από την μια μεριά τον τοποθετούσε συστηματικά εκτός της ανδρείκης «αυλής» και από την άλλη τον εμπόδιζε να φτάσει στο σημείο του εξοστρακισμού του από το κόμμα. Είναι ακριβώς αυτή η στρατηγική, σε συνδυασμό μ' άλλες ευνοϊκές συνθήκες, που τον οδήγησε, μετά τον θάνατο του Ανδρέα, στην αρχηγία του ΠΑΣΟΚ.

Ο νέος αρχηγός, και λόγω ιδιοσυγκρασίας και λόγω των περιστάσεων είχε ν' αντιμετωπίσει τρία βασικά προβλήματα, ή μάλλον

Ο Νίκος Μουζέλης είναι καθηγητής στο London School of Economics.

έβαλε ως σκοπό να πετύχει τρεις βασικούς στόχους:

α. Τον ταχύ τερματισμό της διπλωματικής απομόνωσης της χώρας που ήταν πρωτίστως το αποτέλεσμα της λαϊκιστικής εξωτερικής πολιτικής του προκατόχου του.

β. Την ένταξή μας στην ΟΝΕ – ένταξη που είναι αναγκαία (αλλά όχι και ικανή) προϋπόθεση και για τον δημοκρατικό εκσυγχρονισμό της χώρας, και για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του τουρκικού επεκτατισμού.

γ. Την ριζική αλλαγή ενός πολιτικού συστήματος που χαρακτηρίζεται από πελατειανά/λαϊκιστικά κόμματα, από μια ανίκανη και βαθιά διεφθαρμένη κρατική μηχανή και από μια πολιτική κουλτούρα που συστηματικά θυσιάζει το γενικό καλό του τόπου στο βωμό του πολιτικού κόστους και των προσωπικών ή/και κομματικών υπολογισμών.

Όπως και στο θέμα της αντιμετώπισης του Ανδρέα, έτσι και όταν τον διαδέχθηκε, ο Κ. Σημίτης έβαλε μπρος ένα μακροχρόνιο σχέδιο σταδιακής, προσεκτικής μεταρρύθμισης. Κατά τη γνώμη μου, αυτό το σχέδιο βασίζεται στην ιδέα πως οι τρεις παραπάνω στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν αμέσως ή συγχρόνως. Πράγματι, δεδομένου ότι ούτε η ριζική αλλαγή της εξωτερικής μας πολιτικής προς το λιγότερο λαϊκιστικό (στόχος α) ούτε οι θυσιές που απαιτεί η ένταξή μας στην ΟΝΕ (στόχος β) δεν είναι δημοφιλείς πολιτικές στα μάτια των ψηφοφόρων – ο τρίτος στόχος, της μετωπικής αντιπαράθεσης με τα διάφορα κατεστημένα μέσα στο κόμμα και το κράτος, έπρεπε να περιμένει. Και αυτό γιατί μια μετωπική σύγκρουση του πρωθυπουργού με το «παλιό» ΠΑΣΟΚ ή/και με το συντεχνιακό και δημοσιοϋπαλληλικό κατεστημένο, την στιγμή που επιχειρείται η ριζική αλλαγή της εξωτερικής μας πολιτικής και η γενική οικονομική κινητοποίηση για την ένταξή μας στην ΟΝΕ, θα οδηγούσε στην πτώση της κυβέρνησης. Θα σήμαινε, μ' άλλα λόγια, το ναυάγιο του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η παραπάνω στρατηγική της σταδιακής επίτευξης των τριών στόχων έχει μεγάλο βαθμό ρεαλισμού. Από την άλλη μεριά, η τιμή που πρέπει να πληρωθεί για την αναβολή του στόχου γ είναι πολύ μεγάλη. Γιατί η αποφυγή μετωπικής σύγκρουσης με τα πασοκικά κατεστημένα (εντός και εκτός κόμματος) σημαίνει, μεταξύ άλλων, την διαιώνιση του *status quo* στην δημόσια διοίκηση. Βέβαια, η δημόσια διοίκηση ήταν από την σύσταση του ελληνικού κράτους και ανίκανη και διεφθαρμένη. Στην μεταπολίτευση όμως έγινε ακόμα πιο ανίκανη και πιο διεφθαρμένη. Και αυτό γιατί η μαζικοποίηση των κομμάτων οδήγησε στην πολύ πιο συστηματική κομματικοποίηση του κρατικού μηχανισμού. Αυτό στη συνέχεια έκανε τον γραφειοκρατικό γιγαντισμό πολύ πιο έντονο και πολύ πιο δυσλειτουργικό. Από την ανικανότητα του κράτους ν' αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το θέμα των πυρκαγιών μέχρι το φιάσκο της αστυνομίας στην περίπτωση της οδού Νιόβης, είναι προφανές πως η δημόσια διοίκηση βρίσκεται σε πλήρη διάλυση. Όσο για την περίπτωση Οτσαλάν, αυτό δείχνει πως ο κόμπος έχει πια φτάσει στο χτένι, πως μερικές βασικές τομές στο κόμμα και στη δημόσια διοίκηση δεν είναι δυνατόν να περιμένουν.

Η συγκρότηση εξεταστικής επιτροπής για το θέμα Οτσαλάν πρέπει να γίνει η αφετηρία για το μερικό τουλάχιστον ξεκαθάρισμα της Κόπρου του Αυγείου που ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ κληρονόμησε από τον προκατόχο του. Μια τέτοια επιθετική πολιτική μπορεί να κοστίσει στον Κώστα Σημίτη το χάσιμο των προσεχών βουλευτικών εκλογών. Μπορεί όμως να λειτουργήσει και αντίστροφα, κινητοποιώντας υπέρ του πρωθυπουργού κοινωνικά στρώματα που είναι βαθιά απογοητευμένα από το κομματικοκρατικό *status quo*.

1979 - 1999 ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

ΙΑΝ ΜΑΚ ΓΙΟΥΑΝ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ (Μυθιστόρημα)

Το τρομερό παιδί των αγγλικών γραμμάτων, ο πενήντάχρονος πια Ίαν Μακ Γιούαν, έδωσε, τη χρονιά που πέρασε ένα από τα πιο πνευματώδη, άγρια, όσο και διασκεδαστικά βιβλία της σύγχρονης πεζογραφίας. Το σύντομο μυθιστόρημά του «Αμστερνταμ», που υμνήθηκε από την κριτική και απέσπασε το βραβείο Booker, τη σημαντικότερη διάκριση στο χώρο της αγγλόφωνης πεζογραφίας, είναι μια σάτιρα που βάζει στο στόχαστρο εφημερίδες, εκδότες, πολιτικούς και καλλιτέχνες και τους σφυροκοπά ανελέητα. Πολύπλευρο, διεισδυτικό, διασκεδαστικό, είναι πολλά μαζί: δηλητηριώδες σχόλιο πάνω στην παντοδυναμία αλλά και ευτέλεια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, σπουδή στη δύση και την διαδικασία της καλλιτεχνικής δημιουργίας, τέλος, ανατομία των πιο δυσάρεστων πλευρών της ανδρικής ψυχολογίας – της συναισθηματικής ψυχρότητας, της ερωτικής ζηλοτυπίας, της επαγγελματικής αντιζηλίας, της φιλοδοξίας, της σοβαροφάνειας και της έπαρσης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
e-mail: nefeli-p@otenet.gr